

kérdezett, nem foglaltatik, vagy merészelje eltérőleg mondani el a tényállást attól, a mint az a vizsgálati iratokba felvétel, biztosra vehetjük, hogy a gyanu alaposágából hiányzó factor beköltözik a bírák és még inkább a tanuk szívébe, kik a tárgyalás végén, ha megkérdezettek, a vádlottal a bíróság előtt is végbevitt erkölcsi torturának hatása alatt elvesztvén lelkükből azon határvonalat, mely saját tudomásukat a tárgyalás alatt nyert impressiótól elválasztja, szinte öntudatlanul szolgáltatják a bizonyítékokat a vádlott ellen, kit azok után, mik vele a tárgyalás alatt történnek, ártatlannak semmiképen sem tarthatnak.

Csak az ítélő-tanács habozik még. A bírói meggyőződés megvan, bár a bizonyítékok épen nem teljesek. De azért az esetek sokkal kisebb számában történik meg ily körülmények között a felmentés, mint az elítélés. Mert ha még némi félénk kétely merül is fel az iránt a bíró lelke egyik elrejtett zugában, hogy hátha mégis nem úgy áll a dolog, a mint azt a vizsgálóbírónak összeállítására sikerült, e kétely is elhallgat arra a tudatra, hogy ott van a második, ott van még a fölött is a harmadik forum, mely enyhébben foghatja fel az ügyet.

Csak hogy az esetek tulnyomó részében az történik, hogy a másod- és harmadfokon ítélő tanács viszont azzal oszlatja el aggodalmait, hogy hiszen a szóbeli tárgyalás az elsőfokon elégséges garantiát nyújt az iránt, hogy a bíró a tények és emberek közvetlen megfigyeléséből, a tárgyalás során kifejtettek impressiójából merítse ítéletét s így sokkal inkább van azon helyzetben, hogy igazságos ítéletet hozzon.

Igy születnek azután meg a modern inquisitio áldozatai, kiknek szomorú sorsa felett, még ha azt látjuk is, hogy minden adat ellenük bizonyít, megdöbben az emberben a lelkiismeret s felmerül a marcangoló kétely: igazságos volt-e az ítélet?

A Curia az utóbbi évek alatt rendkívül sokat tett az inquisitorius rendszer botrányainak kiküszöbölésében. Ám menjen még egy lépéssel tovább. Ha azt akarja, hogy a vádelv alapján álló új bünvádi eljárás utja elkészíttessék, a Curiának minden eszközt meg kell ragadnia azon célból, hogy elsőfoku bíróságaink ne csak az accusatorius rendszer külformáitartsák szem előtt, hanem átértsék azt is, hogy annak java részét, mit ma a vizsgálóbírák végeznek, az ítélő-bíróságnak *önállólólag* kell a szóbeli tárgyaláson elvégeznie s nem szabad tőrne azt, hogy a terheltek az inquisitio raffinizált eszközeivel megkötvén jussanak a bíróság színe elé, hol nem maga a bűnper tárgyalatik, hanem az az egész processus reproducáltatik csak, mely a vizsgálóbíró actáiban már készen van. Addig, míg ez lesz nálunk a praxis, míg a vizsgálóbírótól egyenesen megköveteltetik az, a mi pedig az ítélő-bíróság feladata, hogy nemcsak a *vád* megalapítására, hanem az *ítélethozatalra* szükséges egész anyagot is a maga teljességében ő dolgozza fel, addig elég okunk lesz sajnálni nemcsak a testi torturának, hanem még inkább az inquisitio sokkal veszedelmesebb, mert észrevétlenül mesterkedő fogásainak tudtukon kívül behálózott védtelen áldozatait.

A mi pedig az új bünvádi eljárást illeti, egy hathatós orvoslást nyújtó eszközt ajánlhatunk, mely nélkül, bizvást merjük állítani, az accusatorius rendszer lényege és elvei nálunk a vizsgálattal és ítélethozatallal megbízott közegek vérébe egyhamar átmenni nem fognak.

Az angol criminalis praxis régóta következetesen alkalmazza azon elvet, hogy no man is bound to give evidence against himself. Senki sem köteles saját maga ellen szolgáltatni bizonyítékot. Az angol bünvádi gyakorlat e tekintetben annyira megy, hogy a Jerris Act utmutatása szerint nemcsak az a terhelt, ki ezt a négy szót kiejti: I decline to answer, én megtagadom a feleletet, nem inquirálható, hanem minden vádlott a fő tárgyalás egész folyama alatt ugyszólván néma szemlélője az ellene keresztülvitt tárgyalásnak, kit a bíró egyenesen óv attól, hogy maga ellen terhelőleg nyilatkozzék.

Az újabb büntető-perjog egyik essentialis elve, hogy a terheltnek jogában áll tetszése szerint felelni vagy nem felelni a hozzá intézett kérdésekre, s ez ki van mondva azon tervezetben is, mely CSEMEGI által készített. De ennek elvi kimondása nálunk nem elég.

Hazai criminalis praxisunkban mélyen meg van gyökerezve azon szerencsétlen felfogás, hogy a terheltnek *kötelessége* a vallomás, s ez a felfogás képezi nálunk az anyagi és erkölcsi kintásoknak rugóját és mentő indokát. Tegyük csak az új bünvádi eljárás megalkotásakor a vizsgálattal megbízott közegeknek sanctióval ellátott kötelességévé, hogy a vizsgálat kezdetén figyelmeztessék a terheltet arra, hogy neki nem kell saját maga ellen vallania és erre nem kényszeríthető és sokkal többet értünk el, mint a mennyit bármely szép elvek egyszerű platonikus codificálása utján elérhetünk. Midőn a braunschweigi büntető eljárás ezt a rendelkezést az angol minta alapján kimondotta, az öregebb bírák kétségbeesve csapták össze kezeiket, s azt mondták, hogy Braunschweigban megszűnik a criminalis justitia. Az nem szűnt meg, de megszűnt azon indok, mely addig a tortura minden képzelhető nemére ösztönt szolgáltatott s az indokkal megszűnt tortura is.

Igaz, e figyelmeztetés kötelezővé tétele nálunk is forradalmat fog előidézni a vizsgálattal megbízott közegek eddigi megszokott gondolat-rendszerében; de meg vagyunk győződve, hogy e forradalom el fogja seperi nálunk is azt a felfogást, mely eddig csak az inquisitio áldozatainak számát szaporította.

Ha egyáltalában képzelhető a javulás, ez az út az, melyen meggyőződésünk szerint legbiztosabban célzt érhetünk. De e nélkül a vizsgáló közegek észjárásából az inquisitio kintásra utaló traditioit nem fogjuk kiirtani soha.

GÜNTHER ANTAL.

Horvát-Szlavon kapcsolt részek viszonya a magyar államhoz.*

Azt hiszszük, a két nézet téves voltát kimutatni nem nagy fáradságunkba kerül.

A personal-unio az egyéb szövetkezésektől abban különbözik, hogy az azt alkotó államok megmaradnak souverainek dacára, hogy a trónokon ugyanazon physikai személy közös ugyan, de a fejedelmi személyek különbözők és teljesen függetlenek; egyik állam a másikra nézve idegen, s egymással csak nemzetközi szerződések alakjában érintkeznek, s azért egyik állam akarata a másikra ki nem hat. A real-uniónál mindez megmarad, csak a tartalom tágul annyiban, hogy a fejedelem physikai személyén kívül, még bizonyos ügyek közöseknek mondatnak ki olyan értelemben, hogy azok közös egyetértéssel a jognak delegálása útján ugyanazon közegek által intéztetnek. Ilyen, t. i. unio-szerű Magyarország viszonya Ausztriához, Svédországhoz Norvégiához, Luxemburgé Hollandiához; ilyen volt Anglia viszonya Hannoverhez, Spanyolországé Németországhoz, Szászországé Lengyelországhoz, Neuenburgé Poroszországhoz.

De e szerint sem a personal-, sem a real-unio fogalma alá nem sorozható Horvát-Szlavonországoknak hozzánk való viszonya és pedig azon egyszerű okból nem, mert e részek nem souverainek.

ULBRICH által említett unio realis inequalis tökéletlen és határozatlan fogalom, melyet régibb közjogi írók alkalmaztak ugyan, de ha a real-unio szót oly értelemben vesszük, mint a milyenben csakugyan különböző fogalom, a jelen esetben használhatatlan.

Már vitatottabb, s a közéletben is többen elfogadják, különösen horvát testvéreinknél, a szövetséges állam fogal-

* Az előbbi közl. I. a multheti számban.

mát, hogy azonban ez Magyarország és Horvát-Szlavonországok között alkalmazható legyen, kettő szükséges: Először, hogy Horvát-Szlavonországok valóban államok legyenek, másodsor pedig, hogy olyan főhatalom létezzék, melynek Magyarország és Horvát-Szlavonországok egyformán hódolnak.

Már pedig a magyar államéleten kívül s a magyar állam felett levő főhatalmat, bármint kutassuk is, nem tudjuk megtalálni. Sőt ellenkezőleg a magyar államélet minden mozzanatában azt látjuk, hogy a souverainitást épügy magában bírja, mint bármely más souverain állam. A törvényhozó test ugy alakul, mint más souverain állam törvényhozó teste. A kormányzat pedig a felelős állami kormány fogalmához csatolt elvek szigorú megtartásával történik. Abból, hogy a horvát-szlavon kapcsolt részek nem kerületenként választják képviselőiket, elfogultság nélkül a magyar állam alárendeltségére következtetni nem lehet. A constitutionalis képviseleti rendszer követelménye, hogy az államakarat készítésénél az egész népelem és az egész terület képviselve legyen, de hogy milyen rendszer szerint, az másodrendű kérdés; a horvátok eltérő választási módja nem jelent mást, mint hogy Horvátország és Szlavonia az államnak más politikai szervezettel bíró részei.

A történet nem egy többé-kevésbé hasonló esetet mutat fel. Így az angol államban más szabályok bírnak érvénnyel Írország, Skóthor és az angol-szász földre nézve. Francziországban az európai területen más szabályok vannak érvényben, mint a gyarmatokban.

A másik kérdés, hogy vajon tekinthetők-e a kapcsolt részek államoknak. Törvényeink sokszor igenlőleg felelnek. Kijelentik, miszerint «Horvát-Szlavonországok külön territóriummal bíró politikai nemzet.» (1868: XXX. tcz. 59. §.) E részeket mindenütt országoknak nevezik, gyűlésüket országgyűlésnek. Az «ország» kifejezés pedig analog az állam szóval. Persze ez határozott ellenmondásban áll a visszakapcsolás alapelvével: «Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok egy és ugyanazon állami közösséget képeznek.» (1868. évi XXX. tcz. 1. és 2. §.) A szent-háromság tanához hasonló rejtély lesz, ha a részek állam volta továbbra is vitattatik, mert az egy és ugyanazon állami közösséget közönséges nyelvre másképp lefordítani nem lehet, minthogy ez országok jövőre egy állammá válnak.

Horvát-Szlavonországok nem souverain államoknak pedig akkor lennének tekinthetők, ha a magyar állam akarata rájuk kihatna ugyan, de csak Horvátország és Szlavonia akarata által érvényesülhetne; vagyis a magyar állam akarata a horvát-szlavon államot mint ilyent érintené s csak ennek közreműködése által valósulhatna meg.

Csak hogy Horvát-Szlavonországoknak Magyarországhoz való viszonyában egészen más jut kifejezésre. Mindenekelőtt az állampolgárság egy. Az a horvát honos, mint a magyar állam tagja állampolgár. Már ez magában elég aggályt vet az elé, hogy két államról beszéljünk. A mai német birodalomban az alattvalók az egyes részeknek polgárai. A közjogi tudománynak egyik legnagyobb tekintélye LABAND mondja a német birodalomra vonatkozólag: *Die einzelnen Staaten wären keine Staaten mehr, wenn sie keine Staatsbürger hätten. Das Reich wäre kein Bundesstaat, sondern ein Einheitsstaat, wenn das Staatsbürgerrecht in den Einzelstaaten in dem Reichsbürgerrecht untergegangen wäre. (Das Staatsrecht des deutschen Reiches. I. 157. lap.)*

Az állampolgárság egységéből folyik, hogy a horvát honos a magyar törvényeknek alá van rendelve, a mennyiben a horvát-szlavon autonómiában részére kivétel nem történt. A magyar király, mint ilyen király Horvátországnak, a mi kitűnik, hogy a királyi hatalom megszerzése egy koronázási cselekvénnyel a magyar korona feltételével lesz jelképileg kifejezve. Itt áll az az eset, a mit közjogi íróink tévesen mondanak Ausztriához való viszonyunkra, hogy a

fejedelem egy és ugyanaz. De ebből azután egy állam alakulása következik. Az uralkodó, mint ilyen az állam feje, az államéletet intéző legfőbb organum, az állam személyesítője. De ha e legfőbb tényező egy és ugyanaz, akkor nem lehet az állam kettő.

A horvát-szlavon külön törvények a magyar király által, ki mint ilyen Horvát-Szlavonországok királya, lesznek szentesítve. A horvát főrendek, mint az állam egyéb főrendei a magyar felsőházban részt vesznek. A bán, az autonomicus kormányzat feje pedig a magyar király által, a magyar miniszter-elnök előterjesztésére neveztetik ki, s ezen állásánál fogva Magyarország zászlósura. A kapcsolt részek autonómiájához nem tartozó ügyekre nézve a végrehajtó hatalmat e területen is a m. kir. felelős ministerium gyakorolja. Így tehát a magyar állami akarat a horvát kormányzat körében is közvetlen kifejezésre jut.

A horvát-szlavon képviselők más módon választatnak a magyar országgyűlésre, mint a magyar képviselők, de sem testületileg, sem egyénileg nem bírnak egyéb jogokkal, mint a magyar képviselőház többi tagjai. A horvát-szlavon képviselők megjelenése vagy elmaradása a megfelelő számú magyar képviselők elmaradásával vagy részvételével egy jelentőségű.

Ezek alapján arra az eredményre kell jutnunk, hogy a horvát-szlavon kapcsolt részek nem tartoznak az államok categorijába, hanem a magyar államnak, bár széles körű autonómiával bíró tartományai. Törvényeikben e részekre elfogadott ország kifejezés pedig egyike közjogi törvényeink azon kifejezéseinek, mely alatt nem azt kell értenünk, mint a mit szoros értelemben jelent.

Dr. NAGY ERNŐ.

A szabadalmi jog szabályozásának alapelvei.*

IX.

Áttérek konkrét javaslataimra, melyek indokolásában az eddigi bíráló jogleírás után hosszas fejtegetések mellőzésével a nézetem szerint döntő pontokra szorítkozom.

Hogy általában legyen-e találmányi oltalom, az nézetem szerint legalább jogi szempontból vita tárgyát nem képezheti, de tudtommal nálunk nem is vitattatott eddig az ipari tulajdon terén a szabad lopás elmélete. De még politikai szempontból is ma a művelt államok solidaritása folytán az izoláció e kérdésben nem volna tanácsos, sőt a legliberálisabb nemzetközi jogi oltalom megadása is nemcsak jogi, de egyszersmind célszerűségi postulat. Az oltalom kérdése összefügg a találmány lényegével, mely nem egyéb, mint ezt már W. E. EXNER törvényjavaslata praegnansan kifejezi, a szellemi tulajdon egy neménél. Lehet ez egyes esetben, mint minden más szellemi productum, precarius vagy semmi értékű, jelentéktelen vagy silány: ez nem lehet ok arra, hogy a szerző kizáró joga az ő eszméjének gazdasági értékesítésére el ne ismertessék, vagyis hogy annak mások általi kiaknázása ellen ne oltalmaztassék. Valamint az irodalomban GÖTTE munkái-val egyenlő védelmet élvez a levélhordó naptára, ugy itt egy WATT, BESSEMER, EDISON stb. eszméi mellé sorakozik a bajszkenőcsök és nadrágsávok találmánya.

Hogy azután gyakorlatilag kivihető és hasznos, az iparon lendítő-e valamely találmány, vagyis hogy akad-e közönség, mely azt igénybe veszi, és hogy több mint elméleti lesz-e a védelem biztosítása, az egészen irrelevans. Nem a concret csereérték, hanem a használati jog, a teremő munka feltétlen védelme forog szóban. S a mi értéktelen, nem is fog bitoroltatni. Sőt a társadalomnak, az államnak, mely jogot ural, vagyis az egyén jogait elismeri és védelmezi, nem is szabad, de nem is célszerű a felett bíraskodni, hogy a priori megérdemli-e a védelmet valamely eszme. Eltekintve a közérkölsökbe és jogrendbe ütközés eseteitől, az érdemtelen,

* Az előbbi közleményeket l. az 1884. évi 31., 34., 38., 42. és az 1885. évi 9. és 11. számokban.